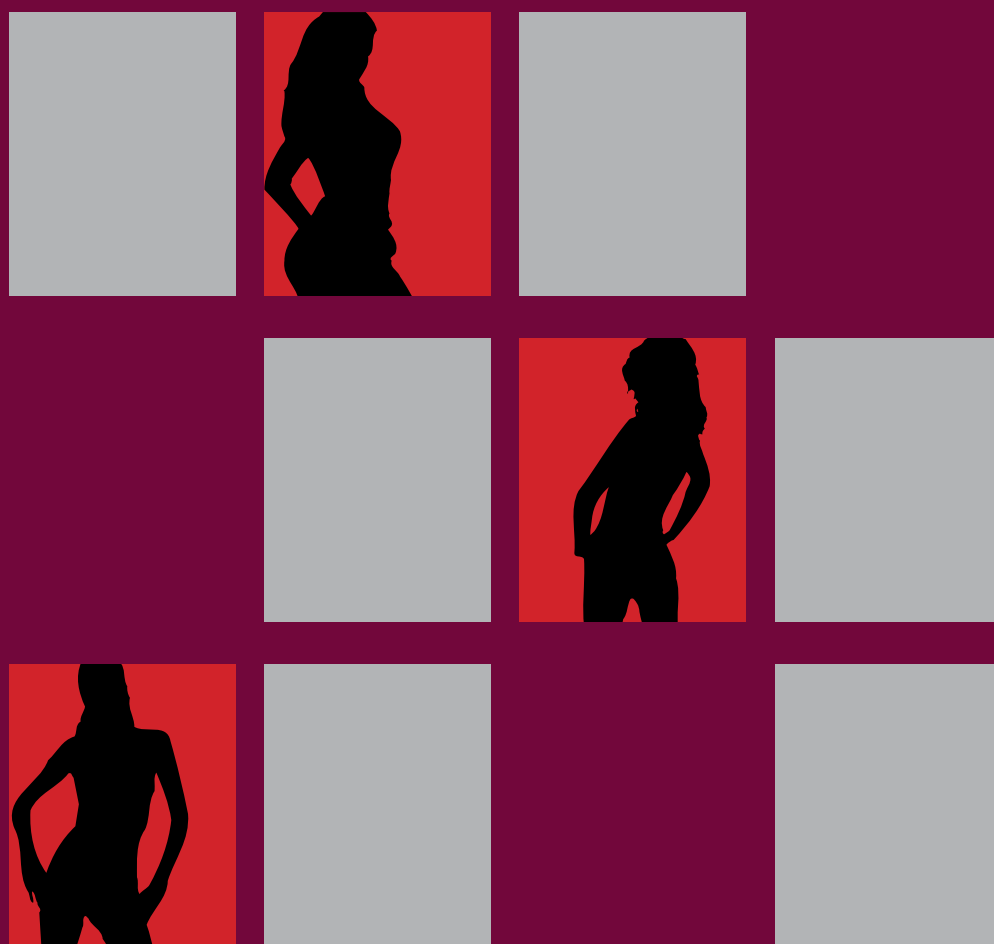

Samenvatting

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Anton van Wijk
Annemiek Nieuwenhuis
Denise van Tuyn
Tom van Ham
Jos Kuppens
Henk Ferwerda

Samenvatting

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Anton van Wijk
Annemiek Nieuwenhuis
Denise van Tuyn
Tom van Ham
Jos Kuppens
Henk Ferwerda

Inhoud

	Inleiding en vraagstelling	5
1	Opzet en uitvoering van het onderzoek	7
2	Totaaloverzicht	9
	<i>Vergunde vormen van prostitutie</i>	
3	Raamprostitutie	13
4	Clubs en privéhuizen	17
5	Escort	19
	<i>Onvergunde vormen van prostitutie</i>	
6	Straatprostitutie	23
7	Thuisprostitutie	25
8	Overige onvergunde prostitutievormen	27
	<i>Specifieke onderwerpen</i>	
9	Misstanden in de prostitutiebranche	33
10	Effecten van het sluiten van raambordelen	35
	Tot slot	39
	Geraadpleegde literatuur	41

Inleiding en vraagstelling

Dit document is een samenvatting van het uitgevoerde onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam door Bureau Beke in opdracht van de Directie Openbare Orde en Veiligheid (OOV) en Dienst Wonen Zorg en Samenleven (WZS) van de gemeente Amsterdam. Voor een uitgebreidere beschrijving van de opzet en resultaten van het onderzoek wordt verwezen naar het hoofdrapport: 'Kwetsbaar beroep. Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam' (Van Wijk et al., 2010).

In 2000 is het bordeelverbod opgeheven waarmee het voorheen slechts gedoogde beroep van prostituee gelegaliseerd is. De gemeente Amsterdam beoogt zowel de eventuele misstanden in de prostitutiebranche aan te pakken, onder meer door sluiting van raambordelen, als de (arbeidsrechtelijke) positie van de prostituees te verstevigen. Daarvoor is het nodig zicht te krijgen op de prostituees zelf. In de nota 'Oud beroep, nieuw beleid' wordt om die reden een onderzoek naar de prostitutiebranche aangekondigd. Het is de bedoeling inzichtelijk te maken hoeveel prostituees er in Amsterdam werkzaam zijn in de diverse sectoren. Op dit moment ontbreekt voldoende zicht hierop en is de gemeente afhankelijk van schattingen, die oplopen tot 8.000 werkzame prostituees in Amsterdam. Voorts is het van belang om meer te weten over de achtergronden, kenmerken en mobiliteitsaspecten van de werkzame prostituees. In verband met de zelfstandige positie van de prostituees is kennis over hun zorgbehoeften eveneens onontbeerlijk.

De prostitutiebranche is heterogeen qua uitingsvorm, samenstelling en omvang. Om die reden is het noodzakelijk om binnen de totale Amsterdamse branche onderscheid te maken tussen de verschillende, vergunde sectoren (waaronder raamprostitutie, escort, clubs en privéhuizen), en de onvergunde vormen van prostitutie.¹

Als er zicht is op de kenmerken en achtergronden van de prostituees die werkzaam zijn in de diverse sectoren, is het mogelijk om specifiek in te gaan op het aspect van de misstanden in de Amsterdamse prostitutiebranche. Onder misstanden wordt in onderhavig onderzoek primair mensenhandel verstaan. Bij het ingezette beleid inzake het sluiten van raambordelen is vooral de aanpak van het criminogene karakter van deze branche bepalend geweest. Het uit te voeren onderzoek naar de prostitutiebranche moet tot slot antwoord geven op de vraag wat de effecten zijn op de prostituees die achter de (inmiddels gesloten) ramen werkten. De effecten kunnen betrekking hebben op de uitoefening van het beroep an sich – blijven de prostituees als zodanig werkzaam en zo ja, in welke sector, – maar ook op neveneffecten, zoals stijging van de prijzen en de omstandigheden waaronder de prostituees hun werk verrichten.

Het doel van het onderzoek is tweedelig. Enerzijds is het doel het verkrijgen van inzicht in de Amsterdamse prostitutiebranche, waarbij het vooral gaat om het in kaart brengen van de verschillende sectoren, de kenmerken en achtergronden van de prostituees, mobiliteitsaspecten en zorgbehoeften. Anderzijds moet het onderzoek antwoord geven op de vraag in hoeverre er sprake is van misstanden in de Amsterdamse prostitutiebranche en wat de effecten zijn van het sluiten van de raambordelen. In zijn totaliteit moeten de bevindingen uit dit onderzoek aanknopingspunten voor beleid ten aanzien van een volwaardig en professioneel beroep van prostituee opleveren.

De onderzoeksvragen zijn als volgt geformuleerd.

1. Hoeveel prostituees zijn er op jaar- en dagbasis werkzaam in de vergunde en onvergunde prostitutie in Amsterdam (naar sector)?²
2. Wat zijn de kenmerken en achtergronden van de prostituees die in de vergunde en onvergunde prostitutie werken?
3. In welke mate is er sprake van mobiliteit van prostituees binnen en tussen de verschillende sectoren?
4. In hoeverre is er sprake van zorgbehoeften (fysiek en psychisch) bij de prostituees die in de vergunde en onvergunde prostitutie werken?
5. In welke mate is sprake van misstanden c.q. mensenhandel in de Amsterdamse prostitutiebranche?
6. Wat zijn de effecten van het sluiten van raambordelen op de Wallen en in het Singelgebied?

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk komt de opzet en uitvoering van het onderzoek aan de orde. Hoofdstuk twee omvat een totaaloverzicht van het aantal prostituees dat werkzaam is in de vergunde en onvergunde prostitutiesectoren. In de daarop volgende hoofdstukken wordt gedetailleerd ingegaan op deze sectoren. Tot slot worden twee specifieke onderwerpen behandeld, namelijk misstanden in de prostitutiebranche en de effecten van het sluiten van raambordelen.

Noten

1. Hiermee is deels het onderscheid gecreëerd tussen legale prostitutiebedrijven, die een vergunning hebben en aan de gestelde eisen voldoen, en de illegale prostitutie die zich aan de gemeentelijke vergunningsplicht onttrekt. Als een gemeentelijk vergunningsstelsel voor een bepaalde prostitutiesectoren ontbreekt, kan er echter ook sprake zijn van onvergunde, legale prostitutie. Voor 2008 gold dat in Amsterdam voor de escort, op dit moment nog steeds voor (niet-bedrijfsmatig) thuiswerken. In dit onderzoek spreken we vooral van vergunde en onvergunde vormen van prostitutie dat in de praktijk grotendeels samenvalt met het onderscheid legaal en illegaal.
2. Onder 'Amsterdam' wordt in dit geval de gemeente Amsterdam verstaan.

1 Opzet en uitvoering van het onderzoek

Voor dit onderzoek zijn diverse informatiebronnen geraadpleegd om voor de onderscheiden prostitutiesectoren de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. De dataverzameling heeft dertien maanden geduurd (van september 2008 tot en met september 2009). Grofweg zijn de toegepaste methoden, naast een literatuurverkenning, onder te verdelen in 1) het raadplegen van kwantitatieve en 2) van kwalitatieve informatiebronnen. Bij de kwantitatieve bronnen gaat het met name om secundaire analyses van bestaande databestanden van verschillende instanties waaronder de politie en de Belastingdienst. De kwalitatieve informatiebronnen hebben onder meer betrekking op literatuurverkenning, interviews, een uitvoerige internetstudie en observaties. Hieronder staat een overzicht van de geraadpleegde informatiebronnen. De informatiebronnen zijn – indien mogelijk – gebruikt voor zowel de vergunde als de onvergunde sector.

Tabel 1.1 – Overzicht van de bronnen.

Literatuur	
<i>Publicaties en documenten</i>	Beschikbare documenten over de Amsterdamse prostitutiebranche
Kwantitatieve bronnen	
<i>Belastingdienst</i>	Informatie over 658 geregistreerde raamprostituees, plus clubs en privéhuizen plus informatie over 957 prostituees die de opting-in-overeenkomst hebben ondertekend.
<i>Politie (MIO)</i>	Informatie over 123 slachtoffers en 126 verdachten van mensenhandel
<i>Politie (Beursstraat)</i>	Informatie over 670 prostituees en 208 pooiers
<i>Politie (SHoP)</i>	Informatie over clubs en privéhuizen
<i>P&G292</i>	Informatie over 405 prostituees (soa-onderzoeken)
<i>Scharlaken Koord</i>	Informatie over 202 raamprostituees
Kwalitatieve bronnen	
<i>Diepte-interviews met respondenten</i>	42 interviews met deskundigen/sleutelfiguren
	8 interviews met prostituees (Wallen- en Singelgebied)
<i>Internetstudie</i>	350 pagina's geanalyseerde informatie van verschillende websites over prostitutiesectoren, waaronder Hookers.nl

Zie de volgende pagina voor het vervolg van de tabel.

<i>Observaties, bezoeken en korte gesprekken</i>	Observaties in 3 prostitutiegebieden plus 7 korte gesprekken met bewoners/ondernemers en 13 prostituees
	Hotelbezoek, plus 4 korte gesprekken met medewerkers en taxi-chauffeurs
	Bezoek aan 13 clubs en privéhuizen, 11 korte gesprekken
	Een nacht meegelopen met een chauffeur van een escortbureau. Gedurende deze nacht 3 escortprostituees gesproken, de chauffeur zelf en de eigenaar van het bureau. Bezoek aan 2 escortbureau's plus gesprekken
	4 Thaise massagesalons bezocht plus 3 korte gesprekken met beheersters
<i>Overige contacten</i>	Korte telefonische interviews met 37 buurtregisseurs
	6 politiefunctionarissen buiten Amsterdam
	2 parenclubs, 3 huismeesters en 2 medewerkers van woningbouwverenigingen

Voor dit onderzoek zijn veel verschillende bronnen geraadpleegd. Elke bron kent de nodige beperkingen. Bij de kwantitatieve bronnen kan de vraag worden gesteld welk deel er niet en welk deel er wel door de betrokken instanties wordt geregistreerd en in hoeverre de beschikbare informatie representatief is voor het geheel. Bij de kwalitatieve bronnen, waaronder de gesprekken met sleutelinformanten en prostituees, kan eveneens de kritische vraag worden gesteld naar de betrouwbaarheid en representativiteit van de informatie. Deze beperkingen zullen bij de bespreking van de resultaten zijdelings aan bod komen. In dit rapport worden om die reden de verschillende informatiebronnen naast elkaar gebruikt, waarbij bronnen elkaar soms tegenspreken en in andere gevallen aanvullen.

In de prostitutiebranche lijken veel geruchten te circuleren. Het is ook daardoor dat het op sommige punten zeer lastig is om de werkelijke omvang van een bepaald aspect van deze branche in kaart te brengen. Dat geldt temeer als verschillende bronnen elkaar lijken te bevestigen, terwijl ze in feite een gerucht instandhouden of het soms groter maken dan dat het in werkelijkheid is. Dat bleek vooral te gelden voor bepaalde vormen van onvergunde prostitutie.

In dit onderzoek is soms met een beperkt aantal respondenten gesproken over een bepaald aspect (er is niemand die over alle sectoren een volledig beeld heeft), maar de waarde van hun kennis en ervaring (kwaliteit) compenseert het gebrek aan een groot aantal respondenten (kwantiteit). Om de informatie van de respondenten enigszins op hun waarde te kunnen schatten, wordt in het rapport waar nodig of illustratief de instantie of de functie van de respondent vermeld.

De onderzoeksvragen die gaan over de kenmerken en achtergronden van de prostituees zijn op basis van de beschikbare informatie goed te beantwoorden, waarbij het voorbehoud geldt dat elk onderzoek een momentopname is, gelet op de dynamiek van het prostitutiewezen. Voor de thema's onvergunde prostitutie, mensenhandel en effecten van het sluiten van de raambordelen geldt dat de schaarse kwantitatieve gegevens vooral moeten worden ingekleurd door meer kwalitatieve informatie van ter zake kundige respondenten.

2 Totaaloverzicht

Een van de vragen in dit onderzoek gaat over de omvang van de Amsterdamse prostitutiebranche. Hoeveel prostituees zijn er met andere woorden werkzaam in Amsterdam? Een eenduidig antwoord is hierop niet te geven. Allereerst is de referentieperiode van belang (bijvoorbeeld het afgelopen jaar of per dag). Daarnaast speelt mee dat de totale prostitutiebranche bestaat uit diverse sectoren die niet altijd even transparant zijn (zie volgende paragraaf). De aantallen zijn derhalve gebaseerd op schattingen, met onder- en bovengrenzen en ruime marges. Alles bij elkaar optellend, zowel vergund als onvergund, komen we in Amsterdam op jaarbasis op een minimumaantal van 5.150 en maximaal op ruim 7.660 prostituees. Vergeleken met het vaak aangehaalde, geschatte aantal van 8.000 komen de maximale aantallen in dit onderzoek dus iets lager uit, wat erop kan duiden dat het aanbod van prostituees in de loop van de jaren is teruggelopen.

Tabel 2.1 – Totaal aantal prostituees

	Minimum per jaar	Maximum per jaar
Vergunde vormen		
Raam	1.090	3.380
Clubs/privéhuizen	820	820
Escort	600	660
Totaal vergund	+/- 2.510	+/- 4.860
Onvergunde vormen		
Straatprostitutie	40	45
Thuisprostitutie	2.000	2.000
Escort	600	750
Overige onvergunde vormen	?	?
Totaal onvergund	+/- 2.640	+/- 2.800

Uit de cijfers blijkt echter dat het onvergunde deel van de prostitutie een behoorlijk deel is van het totale aantal. Dat wordt voornamelijk veroorzaakt door de thuisprostitutie en (nog) onvergunde, zelfstandige escorts. In het onderzoek is op velerlei wijze getracht de overige vormen van onvergunde prostitutie in kaart te brengen. We hebben geen harde aanwijzingen gevonden dat dat op grote schaal voorkomt en kunnen derhalve geen eenduidige aantallen noemen, zelfs niet bij benadering. Of het nu hotelprostitutie betreft of prostitutie vanuit Turkse koffiehuisen, het komt voor, daarover bestaat geen misverstand, maar slechts op zeer bescheiden schaal, althans voor zover we dat hebben kunnen vaststellen aan de hand van de geraadpleegde bronnen. De indruk bestaat dat het 'van-horen-zeggencircuit' een belangrijke rol speelt in de beeldvorming over de mate van voorkomen van onvergunde c.q. illegale prostitutie. Een omvangrijk illegaal prostitutiecircuit lijkt ook om economische redenen niet voor de hand liggend. Prostituees moeten immers vindbaar zijn voor potentiële klanten.

Vergunde vormen van prostitutie

- Raamprostitutie
- Clubs en privéhuizen
- Escort

3 Raamprostitutie

Op basis van veldwerkactiviteiten, registraties van diverse organisaties (Belastingdienst, politie, maatschappelijke organisaties en de website Hookers.nl) en interviews met respondenten, kunnen we een beeld schetsen van het aantal prostitutiegebieden, exploitanten, ramen en raamprostituees in Amsterdam. Er zijn drie verschillende prostitutiegebieden waar raambordelen worden geëxploiteerd. Dit zijn de Wallen, het Singelgebied en het gebied rondom de Ruysdaelkade. In totaal zijn er in Amsterdam, ten tijde van het onderzoek, 407 ramen die door 57 exploitanten worden verhuurd. Het prostitutiegebied op de Wallen is veruit het grootst, er zijn hier 290 ramen (en 31 exploitanten), dit vormt 71 procent van het totale aanbod. Naast de vele raambordelen kenmerkt dit gebied zich door een grote concentratie van (laagwaardige) horecabedrijven, coffeeshops, raambordelen, seksinrichtingen en vele toeristen ('monocultuur'). Het aantal ramen in het Singelgebied vormt achttien procent van het totale aanbod: er zijn 74 werkplekken, die in handen zijn van twaalf exploitanten. Het prostitutiegebied rondom de Singel wijkt af van de Wallen. De raambordelen in het Singelgebied zijn veel meer geïntegreerd in de woon- en werkfunctie. Er is in het Singelgebied minder sprake van een monocultuur. In dit gebied zijn minder horecagelegenheden en coffeeshops gevestigd en is er sprake van een redelijk vaste klantengroep. De Ruysdaelkade is het kleinste prostitutiegebied, in totaal zijn hier 43 ramen die door veertien verschillende raamexploitanten worden verhuurd. Het prostitutiegebied ligt in een stabiele woonbuurt waar ook enkele horecagelegenheden zijn gevestigd. De prostituees op de Ruysdaelkade worden eveneens voornamelijk door vaste klanten bezocht.

Geen enkele instantie beschikt over een compleet overzicht van het aantal prostituees dat in Amsterdam achter het raam staat. Er kan wel een schatting worden gemaakt van het aantal prostituees. Na extrapolaties (op basis van de bezettingsgraad) kunnen we iets zeggen over het minimaal aantal prostituees dat dagelijks en jaarlijks in Amsterdam achter het raam staat. Op de Wallen werken dagelijks minimaal 410 verschillende prostituees, jaarlijks gaat het om minimaal 710 unieke prostituees. Daarnaast kunnen we alleen voor de Wallen iets zeggen over de jaarlijkse bovengrens; op basis van registraties van een exploitant op de Wallen komen we op een schatting van maximaal 3000 prostituees. In het Singelgebied werken jaarlijks minimaal 240 prostituees. Dagelijks komt het minimale aantal op ongeveer 100 prostituees. De Ruysdaelkade is het kleinste gebied, hier werken jaarlijks minimaal 140 en dagelijks minimaal 60 prostituees. Een bovengrens is voor zowel het Singelgebied als de Ruysdaelkade, wegens ontbrekende informatie, niet te geven. In totaal zijn er in Amsterdam dagelijks minimaal 570 prostituees aan het werk als raamprostituee. Er zijn in Amsterdam naar schatting jaarlijks minimaal 1.090 raamprostituees werkzaam. Een bovengrens kan, naast de exercitie voor de Wallen, wegens ontbrekende informatie niet worden gegeven. Door de minimale aantallen van deze gebieden bij de bovengrens van het aantal prostituees in het Wallengebied op te tellen, komen we uit op 3.380 prostituees per jaar in Amsterdam. Bij deze cijfers moet in acht worden genomen dat het schattingen zijn die op basis van het aantal ramen, de bezettingsgraad en registraties van verschillende instanties zijn vastgesteld (geëxtrapolerd).

Wallen: kenmerken en achtergronden raamprostituees

De drie prostitutiegebieden verschillen niet alleen qua omvang van elkaar, maar ook de kenmerken van de prostituees zijn verschillend. Over de prostituees die op de Wallen werken, is de meeste informatie voorhanden. In het gebied op de Wallen werken naast vrouwelijke prostituees ook mannelijke prostitués. Volgens diverse respondenten gaat het om 35 tot 40 transseksuele mannen of

transgenders. De meeste mannen komen uit Ecuador of Spanje, maar zijn al een lange tijd in Nederland. Over het algemeen zijn de prostituees op de Wallen het jongst, ruim de helft van de prostituees is jonger dan 26 jaar. Bijna de helft tot twee derde van de prostituees komt uit Oost-Europa en in het bijzonder uit Hongarije. Een op de zes prostituees die op de Wallen achter het raam staan, is in Nederland geboren. Een op de acht komt uit een andere West-Europees land en daarnaast komt een klein aantal prostituees uit Zuid-Amerika. De gemiddelde leeftijd van de prostituees varieert per geboorteland. De Zuid-Amerikaanse prostituees zijn gemiddeld 38 jaar en vormen hiermee de oudste groep. De Oost-Europese prostituees zijn gemiddeld 25 jaar en zijn daarmee de jongste groep prostituees op de Wallen. De Nederlandse prostituees zitten daar tussenin met een gemiddelde leeftijd van 27 jaar.

Ruim 70 procent van de raamprostituees die in het wallengebied werken, woont ook in Amsterdam. De meeste prostituees zijn een relatief korte tijd in Nederland, ruim twee derde woont hier nog geen vijf jaar. Dit percentage komt overeen met het aantal jaren dat zij in de prostitutie werken. We kunnen daarom veronderstellen dat deze vrouwen naar Amsterdam komen om in de prostitutie te werken.

De meeste prostituees gaan om financiële redenen in de prostitutie werken; veel prostituees hebben schulden. Volgens respondenten worden de meeste Oost-Europese prostituees door een pooiernetwerk naar Nederland gehaald. De vrouwen weten over het algemeen dat ze hier in de prostitutie gaan werken en kiezen hier zelf voor. Eenmaal in Amsterdam aangekomen, worden deze vrouwen onder druk gezet en moeten zij de gemaakte kosten voor de reis, papieren, registraties en het verblijf terugbetalen. Deze prostituees moeten daarom hun loon afstaan aan hun pooier. Ze krijgen 'zakgeld' waarmee zij in hun dagelijks onderhoud kunnen voorzien, maar houden er zelf weinig aan over (zie ook hoofdstuk 9 over misstanden). Respondenten geven aan dat sommige Oost-Europese prostituees geen vaste woonruimte hebben. Zij huren een kamer van een exploitant op de Wallen, wonen tijdelijk bij iemand anders in of huren met meerdere collega's een dure woning. De meeste prostituees op de Wallen werken minimaal 32 uur per week en hebben naast de prostitutie geen andere bron van inkomsten. De buitenlandse prostituees gaan vaak voor een periode terug naar het land van herkomst voor een familiebezoek of lange vakantie. Dit zijn met name de zelfstandige prostituees die de vrijheid hebben om te reizen. De meeste prostituees werken 's avonds en 's nachts, waarbij de Nederlandse prostituees voornamelijk de dagdienst voor hun rekening nemen, de Oost-Europese prostituees werken veelal later op de avond en 's nachts. De bezettingsgraad op de Wallen is in de avonduren en in het weekend het hoogst.

Het is moeilijk om een inschatting te maken van de bedragen die de prostituees verdienen; dit hangt namelijk af van verschillende factoren (marktwaarde van de prostituee, de dienst, budget van de klant, duur van het bezoek en aantal klanten). Uit de internetstudie op Hookers.nl blijkt dat de klanten meestal (58%) een bedrag tussen de 50 en 70 euro per bezoek betalen. In 30 procent van de gevallen wordt er meer betaald. Het komt ook voor dat mannen minder dan 50 euro voor de geboden diensten betalen. Volgens verschillende respondenten zijn het voornamelijk de Oost-Europese prostituees in de Molensteeg die hun diensten vaak voor lagere bedragen aanbieden dan de Nederlandse prostituees. In de Molensteeg wordt ook vaker zonder condoom gewerkt. De Oost-Europese prostituees vormen concurrentie voor de andere prostituees die in Amsterdam achter het raam staan. Het bedrag dat de prostituees voor een raam c.q. werkruimte op de Wallen moeten betalen, varieert naar tijdstip en locatie, maar volgens verschillende respondenten liggen de prijzen van een raam overdag rond 100 euro en 's nachts is dit 130 à 150 euro.

Singelgebied: kenmerken en achtergronden raamprostituees

De groep prostituees die op de Singel werkt, wijkt af van de populatie raamprostituees op de Wallen. De prostituees op de Singel worden door de respondenten getypeerd als oudere, zelfstandige prostituees die vaste klanten hebben. In het Singelgebied is twee derde van het totaal aantal prosti-

tuees 30 jaar of ouder, op de Wallen is dit volgens Hookers.nl een kwart van het totaal aantal prostituees. In het Singelgebied werken voornamelijk prostituees van Nederlandse en Zuid-Amerikaanse afkomst. Maar ook staan hier prostituees met een Oost-Europese achtergrond achter het raam. Deze Oost-Europese prostituees worden, net zoals een aantal jonge Nederlandse prostituees, vaak verplaatst tussen verschillende gebieden. Ook in het Singelgebied herbergen verschillende straten hun eigen populatie prostituees. De meeste Zuid-Amerikaanse en Nederlandse prostituees werken bijvoorbeeld al jaren in de Oude Nieuwstraat.

De prostituees in het Singelgebied werken voornamelijk overdag en gemiddeld 3 dagen per week. Deze prostituees lijken voornamelijk in andere steden zoals Den Haag en Rotterdam te wonen. De meeste prostituees werken zelfstandig. De prostituees op de Singel verdienen voor hun geleverde diensten in vergelijking met de Wallen vaker een bedrag dat lager is dan 50 euro. De meeste prostituees krijgen tussen de 50 en 70 euro voor hun seksuele diensten. De prostituees op de Singel werken, in vergelijking tot de prostituees op de Wallen, vaker zonder condoom. De huurprijs bedraagt tussen de 100 en 120 euro per shift.

Ruysdaelkade: kenmerken en achtergronden raamprostituees

Het derde raamprostitutiegebied ligt aan de Ruysdaelkade. De prostituees die in dit gebied werken, zijn voornamelijk twintigers en dertigers. De prostituees op de Ruysdaelkade vormen qua leeftijd een soort tussengroep: de prostituees in het Wallengebied zijn een stuk jonger en in het Singelgebied werken oudere prostituees. Het prostitutiegebied van de Ruysdaelkade bestaat voor 45 à 60 procent uit prostituees afkomstig uit Oost-Europa. Deze prostituees zijn afkomstig uit arme streken, zoals bijvoorbeeld Plovdiv (Bulgarije). De overige prostituees zijn van Nederlandse en Zuid-Amerikaanse afkomst. De meeste prostituees werken drie dagen per week op de Ruysdaelkade; zij werken parttime in de prostitutie. Een deel van deze Nederlandse en Zuid-Amerikaanse prostituees heeft naast het werk in de prostitutie ook een andere baan.

De prostituees op de Ruysdaelkade vormen een stabiele groep die veelal vaste klanten ontvangt. Deze prostituees onderscheiden zich van de rest van Amsterdam omdat ze bepaalde specialiteiten hebben, zoals sm en extreme seks. De prijzen die de prostituees voor hun geboden diensten krijgen, liggen meestal tussen de 50 en 70 euro. Maar ook bedragen onder de 50 euro komen hier, net zoals in het Singelgebied, regelmatig voor. De ramen worden in twee shifts verhuurd en de prijs kan variëren van 80 tot 140 euro. De prostituees voeren bepaalde seksuele diensten (voornamelijk handmatige en orale seks) zonder condoom uit.

Mobiliteit

Volgens de respondenten is er sinds tientallen jaren een verschuiving in het aanbod van raamprostituees te zien. De groep prostituees is de afgelopen 40 jaar volgens respondenten behoorlijk van samenstelling veranderd. In de jaren '60 en '70 werkten er uitsluitend Nederlandse prostituees onder toezicht van mannen, familieleden en vrienden. In de jaren '80 kwamen de eerste prostituees uit Zuid-Amerika en binnen korte tijd hadden deze prostituees een grote klantenkring. Zij vroegen minder geld dan de Nederlandse prostituees en peesden, omdat ze de taal niet machtig waren, de klanten niet uit. Door de grote concurrentie vertrokken veel Nederlandse prostituees naar andere steden zoals Den Haag. Ook was er een aanwas van Afrikaanse (Nigeriaanse) en Thaise prostituees. Een fors deel van de Nigeriaanse prostituees was volgens respondenten werkzaam met vervalste papieren. In 2000, het jaar van het opheffen van het bordeelverbod, zijn er veel prostituees uit de zogenoemde associatielanden van de Europese Unie in Amsterdam komen werken. Diverse respondenten verwachten dat binnen een korte tijd de prostituees uit de Oost-Europese landen de andere prostituees zullen gaan verdringen. Respondenten die voor dit onderzoek zijn geïnterviewd, verwachten dat over een aantal jaren 80 procent van de groep raamprostituees zal bestaan uit prostituees uit Hongarije, Roemenië, Bulgarije en Tsjechië.

Naast de toestroom van buitenlandse prostituees is er ook mobiliteit tussen steden. Voor de zelfstandige prostituees kan het tijdelijk werken in een andere stad een belangrijke inkomstenbron zijn (bijvoorbeeld tijdens evenementen). De prostituees die voor een pooier werken, worden ook verplaatst naar andere steden voor de 'verversing' van het aanbod en om te voorkomen dat de prostituees zich ergens gaan settelen.

De mobiliteit tussen sectoren is niet hoog. Als prostituees eenmaal achter het raam hebben gestaan, dan gaan zij niet meer terug naar andere sectoren (clubs en escort). Het werken achter het raam biedt de prostituees veel zelfstandigheid en ze willen dat niet meer opgeven. Het komt wel voor dat raamprostituees eerst in een andere prostitutiesector (club en escort) hebben gewerkt.

Zorgbehoeften

Volgens respondenten blijven veel raamprostituees in de prostitutiebranche werkzaam. De mogelijkheid om ergens anders te gaan werken, is er niet, bijvoorbeeld omdat prostituees worden gedwongen door hun pooier, geen opleiding hebben genoten, de Nederlandse taal niet machtig zijn en/of geen andere werkervaring hebben. Naast het gebrek aan keuzemogelijkheden blijven prostituees ook om financiële redenen in de prostitutie werken. Veel prostituees hebben namelijk schulden.

Weinig prostituees weten de weg naar de hulpverlening te vinden. De Nederlandse en Zuid-Amerikaanse prostituees kloppen vaker aan voor hulp dan de Oost-Europese prostituees. De hulpvragen op het gebied van loopbaanontwikkeling, praktische hulpverlening en huisvesting komen het meest voor. Daarnaast constateren hulpverleners dat sommige prostituees het werk psychisch niet meer aankunnen en om deze reden willen stoppen. Ook druggebruik wordt in dit verband genoemd.

Daarnaast kunnen prostituees kampen met fysieke problemen zoals seksueel overdraagbare aandoeningen (bijvoorbeeld chlamydia). Abortussen en doorwerken tijdens zwangerschappen zijn ook als zorgbehoeften aan te merken. Druggebruik komt eveneens voor bij de raamprostituees. Ook de transgenders en transseksuelen hebben in verband met hun seksuele identiteitsproblemen en lichamelijke veranderingen mogelijk speciale zorg nodig.

4 Clubs en privéhuizen

Sinds de opheffing van het bordeelverbod is er zowel landelijk als in de gemeente Amsterdam sprake van een teruggang in aantallen clubs en privéhuizen. De reductie in clubs verloopt van veertig stuks in 2000 via dertig in 2006 naar zeven clubs en elf privéhuizen in 2009. De redenen die hiervoor door onderzoekers (Biesma et al., 2006) in het verleden zijn aangedragen, zijn de afname van de vraag, het stringentere gemeentelijke beleid en de toegenomen regelgeving in het vergunde deel. Ook illegaal thuiswerk en alternatieve vormen van seks zouden hieraan bijdragen (Altink en Bokelman, 2006). Ten behoeve van onderhavig onderzoek is ook aan diverse respondenten, waaronder politie, branchevertegenwoordiging en exploitanten, gevraagd wat de redenen kunnen zijn voor de teruggang in aantallen clubs en privéhuizen. Zij merken eveneens op dat clubs en privéhuizen te maken hebben met illegale concurrentie vanuit bijvoorbeeld woonhuizen. Ook wordt gewezen op de toegenomen prijzen vanwege nieuwe belastingtechnische maatregelen, de zogenaamde opting-in-regeling.¹ Deze regeling houdt in dat de exploitant de prostituee als zelfstandige beschouwt en zorgdraagt voor de afdracht van belasting. De bevindingen uit de literatuur en de opgedane ervaringen in dit onderzoek wijzen erop dat het aantal clubs en privéhuizen in de toekomst mogelijk nog verder zal afnemen.

Tussen clubs en privéhuizen bestaan verschillen als het gaat om de werkomstandigheden van prostituees. Clubs hebben een vergunning om drank te schenken, waarna het de bedoeling is dat prostituees klanten actief benaderen en stimuleren om alcohol te drinken (ook als persoonlijke inkomstenbron). In privéhuizen selecteert de bezoeker een prostituee. Clubs richten zich vooral op de avond- en nachturen; privéhuizen meer op de dag en avond. Dit heeft vooral voor clubs gevolgen voor de mogelijke werktijden en dus het dag- en nachtritme van de prostituees.

Sinds 1 juli 2008 registreert de Belastingdienst prostituees die in clubs en privéhuizen werkzaam zijn. Vanaf die datum tot september 2009 staan bij vijftien van de achttien clubs en privéhuizen 686 prostituees geregistreerd. Extrapolerend naar de achttien bedrijven betekent dat ongeveer 820 prostituees. De gemiddelde leeftijd van de 686 prostituees is bijna 30 jaar. De jongste is 18 jaar en de oudste 57 jaar. In ieder geval is 60 procent van de prostituees bij inschrijving jonger dan 30. De prostituees zijn, in afnemende volgorde, voornamelijk afkomstig uit Nederland, Oost-Europa en Azië. Van deze gehele groep werken 410 prostituees alleen voor clubs, 225 alleen voor privéhuizen en 51 voor zowel clubs als privéhuizen.

De meeste clubs en privéhuizen presenteren zich via het internet. Daarbij profileren de clubs zich met termen als 'avondje uit' en de privéhuizen met 'discreet en anoniem tijdverdrijf'. Geen enkele club noemt op internet prijzen, terwijl vier privéhuizen aangeven 50 tot 160 euro te vragen, al naar gelang de service die wordt aangeboden. Verschillende respondenten hebben aangegeven dat de prijzen door de opting-in-regeling zijn gestegen, omdat de belasting die door de eigenaren betaald wordt, aan de klant wordt doorgerekend.

Een gemiddeld bezoek aan een prostituee in een club of privéhuis duurt 62 minuten. Daar wordt gemiddeld 118 euro voor betaald. Bepaalde diensten worden regelmatig zonder condoom aangeboden. De bezoeken lijken overwegend door de week en in de middag plaats te vinden.

Mobiliteit

Wat betreft de mobiliteit tussen deze sector en de andere prostitutiesectoren biedt het bestand van de Belastingdienst vooral zicht op de escortsector. Van de groep van 686 prostituees zijn er 55 die ofwel in de escort en een club of privéhuis werken ofwel in alle drie de vormen werken of hebben gewerkt. Deze prostituees zijn gemiddeld ruim 26 jaar oud en komen met name uit Nederland, Oost-Europa en Azië. Bijna 85 procent van de 55 prostituees begint in een escortbedrijf of club en 95 procent eindigt (of werkt momenteel) in diezelfde vormen.

Over de mobiliteit van de besloten prostitutiebedrijven naar andere sectoren is minder bekend. Een enkele exploitant geeft een voorbeeld van mobiliteit van en naar de raamprostitutie, maar dit lijkt eerder uitzondering dan regel. Van mobiliteit van of naar de thuisprostitutie zijn geen voorbeelden bekend. Mobiliteit van en naar de straatprostitutie lijkt niet of nauwelijks voor te komen, omdat het bij straatprostitutie voornamelijk om verslaafde prostituees gaat.

Zorgbehoeften

Bij de zorgbehoefte van prostituees in clubs en privéhuizen is het belangrijk om te realiseren dat dit onderzoek betrekking heeft op de vergunde sector. Het zelfstandige karakter van de club- of privéhuisprostitutie leidt ertoe dat een exploitant vaak geen zicht heeft op wat zich in een kamer afspeelt. Onderlinge groepsdruk onder prostituees kan voorkomen en kan leiden tot situaties die een prostituee niet wil (bijvoorbeeld seks zonder condoom), maar kan daarentegen ook leiden tot corrigerend gedrag (het aangesproken worden op druggebruik). Sowieso zijn drank- en druggebruik aandachtsgebieden, vooral als het gaat om de nadruk op de drankomzet in clubs.

Noten

1. Na de opheffing van het bordeelverbod in 2000 konden prostituees als zelfstandige werken of bij de exploitant in loondienst gaan. Omdat geen sprake is van volledige zelfstandigheid van de prostituee en een loondienstverband daarom niet wenselijk is, geldt sinds 1 juli 2008 de opting-in-regeling (of het voorwaardenpakket). Daarin is bepaald dat een sekswerker altijd in (fictieve) loondienst is, behalve wanneer gebruik gemaakt wordt van dit voorwaardenpakket. Enkele voorwaarden zijn het informeren van de sekswerker, het insturen van de Verklaring Loonheffingen Opting-in naar de Belastingdienst, het maken van werkafspraken en het afdragen van omzetbelasting en loonheffing. Buiten de wettelijk verplichte zorgverzekeringsbijdrage wordt geen geld afgedragen voor andere verzekeringen en wordt loonheffing berekend over 80 procent van de inkomsten van een prostituee. Deze loonheffing bedraagt 16 procent, tenzij de prostituee een uitkering ontvangt of ander werk heeft. Dan bedraagt de loonheffing 36 procent.

5 Escort

Sinds de opheffing van het bordeelverbod in 2000 is sprake van een forse toename in zowel het aantal exploitanten (van 60 naar 120) als het aantal bureaunamen (van 120 naar 220) in 2007. Het aantal in de Amsterdamse escortsector actieve prostituees verdubbelt in deze periode van 500 naar minimaal 1000, inclusief de onvergunde zelfstandigen. De grootste segmenten in de Amsterdamse escortsector zijn het Vrouwen-voor-Mannen- (VvM) en het Mannen-voor-Mannen- (MvM) segment (Eysink Smeets et al., 2007). Daarbij valt de piramidale opbouw van de markt op: een beperkt aantal bureaus bevindt zich in de top van de markt, een kleine groep bureaus mag zich tot de hogere middenklasse rekenen, een forse groep exploitanten opereert in de lagere middenklasse en vele zogenaamde hit-and-runbedrijven vormen de absolute onderkant van de markt.

Anno 2009 kent de Amsterdamse escortsector 39 exploitanten die gezamenlijk 111 bureaunamen in de markt hebben gezet. Hierbij zijn ook de zelfstandige escorts gerekend. Er is onderscheid te maken tussen club- annex escortexploitanten (5 exploitanten, 21 bureaunamen) en escortexploitanten (34 exploitanten, 90 bureaunamen). Exploitanten die zich op de Amsterdamse markt richten, zijn sinds februari 2008 vergunningsplichtig. Naast de vergunningsplicht zijn exploitanten tevens verplicht de Belastingdienst informatie over de arbeidsverhouding (loondienst of zelfstandig) te verschaffen. Omdat er geen sprake is van volledige zelfstandigheid van de prostituee en een loondienstverband niet wenselijk is, is enkele jaren terug in overleg met de prostitutiebranche de opting-in-regeling (of het voorwaardenpakket) geïntroduceerd. Clubs- annex escortexploitanten zijn allemaal vergund en werken allemaal mee aan de opting-in-regeling. Escortexploitanten werken grotendeels mee aan de opting-in-regeling en de meerderheid van de escortexploitanten is vergund of heeft daarvoor een aanvraag lopen. In enkele gevallen (6) is de vergunningaanvraag geweigerd en in drie gevallen is dit onbekend.

De meeste exploitanten die actief zijn in de Amsterdamse escortbranche (35 van de 39) richten zich op het VvM-segment met in totaal 105 bureaunamen; er is (nog steeds) sprake van een piramidale opbouw van de markt. Naar onze schatting zijn tussen de 536 en 580 escorts actief bij al dan niet legaal opererende c.q. vergunde escortbureaus. Het aantal prostituees dat zich zelfstandig aanbiedt op profielensites schatten wij tussen de 200 en 350. Slechts vier exploitanten (met negen bureaunamen) richten zich op het MvM-segment en bemiddelen 78 unieke mannelijke escorts. Mannen bieden zich anno 2009 vooral via profielensites en chatrooms aan. Schattingen geven een totaal van maximaal 478 unieke mannelijke escorts die in Amsterdam (zelfstandig) actief zijn. In totaal gaat het thans om maximaal 1408 prostituees (m/v) die in de Amsterdamse escort werkzaam zijn; een aantal dat licht hoger is dan het aantal zoals genoemd in 2007 door Eysink Smeets et al. (2007).

Het merendeel van vrouwelijke bureauescorts is tussen de 18 en 25 jaar oud en overwegend van Oost-Europese (vooral Roemeense) komaf. Zij spreken vaak geen Nederlands, maar kunnen zich in het Engels en in mindere mate het Spaans en Italiaans goed redden. De leeftijd van prostituees die zich zelfstandig aanbieden via profielensites lijkt meer gespreid te zijn. Zo blijken zelfstandige escorts vaak ouder te zijn dan 30 jaar. Zelfstandige escorts zijn voornamelijk van Nederlandse komaf. De meerderheid van de jongens en mannen die door een escortbureau bemiddeld worden, is tussen de 18 en 25 jaar oud. Meer dan de helft van de mannelijke bureauescorts is Nederlands. Zelfstandige, mannelijke escorts zijn veelal tussen de 18 en 35 jaar oud. De verhouding tussen Nederlandse en niet-Nederlandse mannen lijkt ongeveer gelijk te zijn.

Mobiliteit

Gezien de aard van het werk in de escortsector, dat discreter en anoniemer is in vergelijking met andere vormen van prostitutie, lijkt er nauwelijks sprake te zijn van verplaatsing tussen de escortsector en andere sectoren. Wel komt het voor dat prostituees besluiten een bepaald bureau te verlaten; over het algemeen blijven zij vervolgens wel werkzaam binnen de escortbranche. Tevens kunnen escorts actief zijn bij meerdere bureaus; zij doen dit voornamelijk om hun 'vindbaarheid' te vergroten. Wanneer zelfstandige escorts 'verplaatsen' én 'ontvangen' aanbieden, is er sprake van een overlap tussen twee sectoren: het verlenen van escortdiensten (verplaatsen: escort) en het aanbieden van thuisprostitutie.

Zorgbehoeften

Wat betreft zorgbehoeften lijkt onveilige seks in zowel het VvM- als het MvM-segment vaak voor te komen. Tevens is er in een aantal gevallen sprake van harddruggebruik door vrouwelijke escorts. Zelfstandige en bureauescorts in het VvM-segment maken ter bescherming van de eigen veiligheid gebruik van een chauffeur, communiceren onderling over slechte klanten via internetfora (zelfstandigen) of kunnen terugvallen op de screening van klanten door het bureau waardoor zij bemiddeld worden. In het MvM-segment maken zelfstandigen geen gebruik van een chauffeur noch van internetfora om slechte ervaringen met klanten te delen. Dit maakt de positie van zelfstandige mannelijke escorts in vergelijking met zelfstandige, vrouwelijke escorts kwetsbaarder.

Onvergunde vormen van prostitutie

- Straatprostitutie
- Thuisprostitutie
- Overige onvergunde prostitutievormen
 - Massagesalons*
 - Hotelprostitutie*
 - Overige horeca- en uitgaansgelegenheden*
 - Onvergunde escort*
 - Overige locaties*

6 Straatprostitutie

Voor de gemeente Amsterdam is de mobiliteit van straatprostitutie sinds het sluiten van de tippelzone aan de Theemsweg in 2003 een aandachtspunt geweest. Enerzijds om zicht te houden op alternatieve prostitutielocaties en de criminaliteit en overlast die daaruit voortkomt, anderzijds vanwege de gezondheidstoestand van en opvangmogelijkheden voor de doelgroep. Deze wens tot monitoring is juist voor de straatprostitutie lastig omdat deze sector van status is veranderd van gedoogd naar illegaal.

Uit de onderzoeken die sinds 2003 zijn uitgevoerd, blijkt dat de groep straatprostituees qua aantallen en kenmerken is veranderd (Flight et al., 2003; Korf et al., 2005). De groep straatprostituees is de laatste jaren waarschijnlijk gereduceerd tot veertig à vijfenveertig. Ten tijde van de tippelzone aan de Theemsweg waren er naar schatting nog tweehonderd straatprostituees. Deskundigen van politie en verslaafdenopvang onderschrijven deze reductie. Door anderen wordt de afnemende omvang van de groep straatprostituees echter betwist: de per definitie illegale straatprostituees zijn mogelijk vindingrijk geworden in het verheimelijken van hun activiteiten.

Straatprostitutie is per definitie een vluchtig fenomeen: lokale extra aandacht voor het bestrijden van (neveneffecten van) straatprostitutie zorgt ervoor dat het fenomeen, al dan niet tijdelijk, verdwijnt. Alleen steekt het dan weer elders de kop op. Locaties voor straatprostitutie die op het moment van rapportage genoemd worden, zijn onder meer de volgende:

- Ter hoogte van de Dijkgracht;
- Rond de Klimmuur;
- Rond de Brouwersgracht/Westerdokstraat;
- Op de Singel;
- Rondom de flat Geldershoofd in Zuidoost;
- Ter hoogte van de voormalige Brandweerkazerne;
- Rondom metrostation Ganzenhoef;
- In de wijk oud-Bijlmer;
- Het centrum van Amsterdam als geheel.

Wat betreft de kenmerken van huidige straatprostituees geven veel geïnterviewden vanuit de politie en de opvang aan dat het voornamelijk om verslaafde Nederlandse, Surinaamse en Antilliaanse prostituees gaat. Daar waar nog in een enkel geval sprake is van niet-verslaafde prostituees is veelal sprake van Oost-Europese prostituees. Dit laatste segment straatprostituees zou zich voornamelijk in de buitenring rond Amsterdam begeven.

Het illegale karakter van straatprostitutie dwingt de prostituees regelmatig tot het nemen van risicovolle beslissingen, bijvoorbeeld als het gaat om de keus met een (onbekende) klant mee te gaan of het al dan niet werken met condoom. Andere problemen waar de prostituees mee te maken hebben, komen vooral voort uit hun verslaving. Naast lichamelijke klachten gaat het dan om psychiatrische of persoonlijkheidsproblematiek.

Zogenaamde 'huiskamerprojecten' vormen voor verslaafde prostituees een opvangmogelijkheid: er zijn medische voorzieningen aanwezig en de prostituee is verzekerd van onderdak en ondersteuning. Voor de aan heroïne verslaafde prostituees (vaak de ouderen) is de methadonverstrekking

aanwezig, de jongere verslaafden moeten hun middelen via andere kanalen betrekken. Verdergaande initiatieven om verslaafde straatprostituees uit het circuit te krijgen, bijvoorbeeld door het aanbieden van dagbesteding en (gedwongen) opname, zijn in het algemeen niet succesvol; voor deze specifieke groep prostituees is het een kwestie van 'pappen en nathouden'.

7 Thuisprostitutie

Thuisprostitutie is in dit onderzoek aangemerkt als een onvergunde vorm van prostitutie. Een vergunning is niet vereist, tenzij het bedrijfsmatig plaatsvindt. Dan is er wel een vergunning nodig. Wat bedrijfsmatig is, is echter in de praktijk erg moeilijk te bepalen. Aangezien de informatie over deze prostitutiesector vrijwel uitsluitend is gebaseerd op openbare bronnen (internet en advertenties van de prostituees) kan wel worden gesproken van enige vorm van bedrijfsmatigheid. Bij de Belastingdienst zijn, behoudens een enkele uitzondering, geen thuisprostituees geregistreerd.

Er zijn verschillende aanduidingen voor thuisprostitutie, zoals thuisontvangst, thuiswerk of privéontvangst. In deze paragraaf beperken wij ons tot die vormen van thuisprostitutie waarbij de prostituee de klanten in haar eigen woning ontvangt. Zij regelt zelf de contacten met de klanten en wordt niet, zoals in privéhuizen, aan de klanten voorgesteld door iemand anders. Inherent aan het verschijnsel thuisprostitutie is dat het in de privé sfeer plaatsvindt en niet, zoals clubs of raambordelen, zichtbaar is voor de buitenwereld. De prostituee zal er alles aan doen om zo onopgemerkt mogelijk haar werk te doen en overlast te vermijden. Officiële gemeentelijke registraties zijn derhalve niet voorhanden. Uit een evaluatieonderzoek in het kader van het opheffen van het bordeelverbod blijkt dat de helft van de gemeenten in Nederland niet weet en ook geen schatting kan geven wat de omvang is van de thuisprostitutie.

Om enig zicht te krijgen op de thuisprostitutie is gekozen voor een uitvoerige internetstudie. De reden is dat de thuiswerkers toch op een of andere manier reclame moeten maken. Waar voorheen de dagbladen vol stonden met dergelijke advertenties is thans het internet de manier om in contact te komen met potentiële klanten. Met veel slagen om de arm stellen we dat maximaal 1.680 personen zich bezighouden met thuisprostitutie in Amsterdam, of zich als zodanig daarmee profileren op Google. Als we daar de mannen (ongeveer 250) en de advertenties op MarktGigant.nl (ongeveer 200) bij optellen, komen we uit op grofweg 2.000 thuisprostituees in Amsterdam. Nadrukkelijk stellen we dat dit een maximaal aantal betreft: er kunnen bijvoorbeeld dubbeltellingen in zitten of verwijzingen naar seksaanbieders die niet meer actueel zijn.

Uit de reacties van de bezoekers blijkt dat de opgegeven leeftijd soms lager ligt dan de werkelijke. Thuisprostituees lijken hiermee beduidend ouder te zijn dan bijvoorbeeld raamprostituees of prostituees die in de escort werkzaam zijn. De helft van de onderzochte 67 thuisprostituees is Nederlands. De tweede groep is van Oost-Europese afkomst. Ook zijn er prostituees afkomstig uit Suriname, Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse landen in de thuisprostitutie werkzaam.

Mobiliteit

Thuisprostituees kunnen mobiel zijn. Daarmee bedoelen we dat zij ook in andere sectoren werkzaam kunnen zijn. Het zicht op de mobiliteit van de thuisprostituees staat of valt echter met de kennis van de klanten. Zij moeten 'hun' prostituees als het ware door de tijd volgen om bepaalde veranderingen te kunnen waarnemen. Vermoedelijk geldt dit voor een klein deel van de bezoekers. Uit een internetsearch blijkt de mobiliteit van thuisprostituees vooral betrekking te hebben op de escortsector en hotelprostitutie, zowel binnen als buiten Amsterdam.

Zorgbehoeften

Op de bekeken sites en advertenties is tevens gezocht naar indicaties voor zorgbehoeften bij thuisprostituees (fysiek, psychisch, medisch et cetera). Daar zijn vrijwel geen aanwijzingen voor gevon-

den. In een enkele advertentie of reactie wordt bijvoorbeeld wel melding gemaakt van het feit dat de prostituee zwanger is, maar dat lijkt vooral als middel gebruikt te worden om klanten te trekken die dat aantrekkelijk vinden. Mogelijk wel een zorgpunt – maar dan vanuit het perspectief van de volksgezondheid – is dat nogal wat thuisprostituees seksuele diensten zonder condoom verlenen. Het verlenen van specifieke seksuele diensten (o.a. aftrekken) zonder condoom lijkt op basis van de reacties van de klanten regelmatig te gebeuren, maar is vooralsnog geen vaste regel. Uit sommige reacties blijkt dat er pas zonder condoom wordt gewerkt als de prostituee en de klant elkaar vaker hebben ontmoet en er mogelijk sprake is van een bepaalde vertrouwensband.

Bij het zorgaspect hoort ook de veiligheid van de thuisprostituees. Over dit onderwerp zijn nauwelijks gegevens gevonden, behalve dat sommige klanten bij de deur worden ontvangen door een man die de klant dan bij de prostituee brengt. In verschillende reacties wordt gesproken over de echtgenoot of chauffeur. Blijkbaar fungeren deze mannen als een gastheer en mogelijk ook als een beschermer van de vrouwen. De prostituees werken over het algemeen zelfstandig en zijn vrij om te bepalen hoe zij het werk indelen. In dit verband zijn de opmerkingen van een paar respondenten ook goed te plaatsen, namelijk dat het bij de thuisprostitutie voornamelijk gaat om Nederlandse prostituees die gesetteld zijn, een eigen woning hebben, de weg weten in Nederland en door middel van prostitutie geld verdienen.

8 Overige onvergunde prostitutievormen

(Thaise en Chinese) Massagesalons

Tot op heden is geen wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van prostitutie in (Thaise en Chinese) massagesalons in Amsterdam. Bij 18 van de 22 op internetfora besproken massagesalons komen consistente geluiden naar voren dat extra's naast de massage mogelijk zijn. Een betrouwbare uitsplitsing naar Thaise en Chinese massagesalons valt niet te maken. Wel kunnen we stellen dat het merendeel van de door ons gevonden salons als een Thaise massagesalon te omschrijven valt. De extra's die worden aangeboden, variëren van orale dan wel intieme seksuele dienstverlening (vijf van de achttien salons) en een body-to-bodymassage (veertien van de achttien salons) tot een *happy ending* (alle achttien salons). Bij de door ons geïdentificeerde bedrijven zijn naar schatting 45 masseuses in dienst. Soms neemt de masseuse zelf het initiatief tot seksuele dienstverlening. Het is onbekend hoeveel masseuses seksuele handelingen tegen betaling verrichten.

De masseuses zijn in Chinese massagesalons jonger dan in Thaise massagesalons; in Chinese massagesalons lijken zij tussen de 20 en 30 jaar te zijn, in Thaise massagesalons zijn de meeste masseuses tussen de 30 en 40 jaar oud. Opvallend is dat vooral in Chinese massagesalons intieme dienstverlening mogelijk lijkt. De intieme dienstverlening vindt overigens doorgaans niet in de salon zelf, maar op een nabijgelegen locatie plaats. De masseuses spreken geen Nederlands, maar verstaan doen zij het (soms) wel. Aan de extra dienstverlening houden masseuses 15 tot 20 euro over. Afhankelijk van afspraken die masseuses hebben met de exploitant, lijken zij deze extra's geheel of voor de helft voor zichzelf te mogen houden. Van overlap tussen massagesalons enerzijds en reguliere vormen van prostitutie anderzijds is geen sprake. Wel zijn er meerdere spelers (onder andere clubs en privéhuizen) actief op de markt van erotisch getinte en seksuele massages.

Het geven van een massage is fysiek erg intensief werk. Om de werktijd te verkorten, kan een masseuse tot het (onveilig) verlenen van seksuele diensten overgaan. Soms hebben klanten de verwachting dat een massage tevens seksuele dienstverlening inhoudt. Deze verwachting kan druk op de masseuses leggen en ertoe leiden dat een aantal masseuses – dat hier eigenlijk niet van gediend is – toch tot het verrichten van seksuele handelingen overgaat.

Hotelprostitutie

Wanneer prostituees (al dan niet zelfstandig) een hotelkamer huren en deze kamer vervolgens gebruiken als werkplek, spreken we van hotelprostitutie. Hotelprostitutie is geen nieuw fenomeen; wel lijkt er sprake te zijn van een stijgende tendens. Klanten kunnen via een medium, zoals internet of mobiele telefoon, een prostituee reserveren. Tevens worden klanten in de lobby van het hotel waar zij verblijven of in nabijgelegen cafés geworven. Een hotel waar hotelprostitutie vooral bedreven lijkt te worden, bevindt zich in de omgeving van, maar buiten de gemeentegrenzen van Amsterdam.

Door meerdere personen wordt aangegeven dat hotelprostitutie in Amsterdam voorkomt, maar ook dat de omvang van deze vorm van prostitutie wordt overschat in de media. Eén persoon omschrijft de hotelprostitutie in georganiseerd verband als een rondreizend circus: (Oost-Europese) prostituees zijn enkele dagen achtereen actief in een hotel en reizen vervolgens door naar een ander hotel in een andere stad. Deze prostituees hebben soms drugsproblemen; dwang en/of mensenhandel valt bij deze vorm van prostitutie dan ook niet uit te sluiten.

Op internet zijn er in ieder geval twee sites die zich richten op hotelprostitutie. Daarnaast zijn er op sites als Speurders.nl tevens prostituees actief die hun diensten in een hotelkamer aanbieden. Landelijk komen 254 hotelbedrijven c.q. hotels van elf hotelketens in beeld. In een groot deel van de gevallen dat hier prostitutie plaatsvindt, hebben de medewerkers daar een handje in. In deze hotels vinden jaarlijks duizenden contacten tussen klanten en prostituees plaats. Door de aandacht die recentelijk besteed is aan hotelprostitutie¹, constateert de voorzitter van de VER tevens een nieuwe ontwikkeling: de hotelprostitutie verplaatst zich naar vakantiehuizen en uiteindelijk ook naar prostitutie op kamers die verhuurd worden door particulieren.

Overige horeca- en uitgaansgelegenheden

Prostitutie lijkt ook plaats te vinden in cafés en restaurants, die doorgaans alleen bij insiders (vaak een bepaalde etnische groep) bekend zijn. Anno 2008 lijkt de illegale prostitutie in Amsterdam Zuidoost nog slechts een kleine rol te spelen: uit een quick scan in 2008 komt weinig tot geen straatprostitutie naar voren, is er één illegaal bordeel waargenomen en ontmanteld, zijn er weinig tot geen meldingen of andere signalen binnengekomen van prostitutie in horecagelegenheden.

Het mannelijk prostitutiecircuit kent naast de reguliere vormen van prostitutie een informeel circuit van bisnisbars.² Met de opkomst van mobiele telefoons en internet lijkt de bisnisbar nu echter voornamelijk nog als startpunt gebruikt te worden om klanten te werven en een klantennetwerk op te bouwen; daarnaast worden klanten geworven in het uitgaanscircuit. In dit circuit zijn vooral (illegale) migranten die in het land van herkomst geen toekomstperspectief hebben actief. Deze prostituees gelden als gelukszoekers en zijn vaak van Oost-Europese komaf

Een directe schatting van de omvang valt niet te geven. In gesprekken met vele respondenten komt naar voren dat het met de omvang van dit circuit of wel mee lijkt te vallen of dat er – doordat er geen overlast veroorzaakt wordt – veel onzichtbaar blijft. Het zou ten tijde van het onderzoek gaan om ongeveer vijf cafés in Amsterdam. In horecagelegenheden zijn vooral jonge, Oost-Europese (vooral Bulgaarse) prostituees actief. Tevens zijn (veelal buitenlandse) jongens actief in horeca- en uitgaansgelegenheden. Deze jongens zijn vaak heteroseksueel. Omdat zij wel in Nederland mogen verblijven maar niet mogen werken, is dit vaak de enige wijze waarop zij in hun levensonderhoud kunnen voorzien.

Er is volgens verschillende respondenten vrijwel altijd sprake van dwang of uitbuiting van prostituees die werken in (Turkse) cafés. Bovendien gaat de illegale prostitutie gepaard met slechtere werkomstandigheden dan het legale circuit en maakt een bepaald type klant (afwijkende seksuele wensen, agressie tegen prostituees) gebruik van illegale prostitutie. De veiligheid van deze prostituees is een belangrijk aandachtspunt.

Illegale escort

Een deel van de totale escortsector is (nog) niet vergund. Het gaat hierbij om bureaus die aan de onderkant van de markt opereren. In deze gevallen kunnen we spreken van illegale escort. Daarnaast moeten in dit verband ook de zelfstandige escorts worden genoemd. Vrijwel geen enkele zelfstandige escort blijkt te zijn ingeschreven bij de Belastingdienst. Derhalve is er sprake van een illegale vorm van prostitutie. Het aantal zelfstandige prostituees dat escortdiensten aanbiedt, bedraagt naar schatting 200 tot 350, het aantal mannen dat zelfstandig escortdiensten verricht, ligt op ongeveer 400. Zowel vrouwen als mannen zijn overwegend Nederlands; de mannelijke escorts zijn tussen de 18 en 35 jaar, de vrouwen zijn in meerdere gevallen de 30 of 40 reeds gepasseerd. Mannelijke escorts lijken veelal enkel in de escortsector actief; bij vrouwelijke, zelfstandige escorts is in meerdere gevallen sprake van overlap en raakvlakken met de thuisprostitutie, prostitutie in horeca- en uitgaansgelegenheden en prostitutie op overige locaties. De zorgbehoeften hebben betrekking op de eigen veiligheid en veilige seks.

Overige locaties

In welke mate prostitutie op overige locaties, zoals parken en ontmoetingsplaatsen, plaatsvindt is niet aan te geven. Het is niet duidelijk of er voor seksuele diensten betaald wordt en indien dit gebeurt, waar het contact tussen klant en prostituee plaatsvindt. In Amsterdamse parken zijn (vooral) Marokkaanse jongens vanaf 16 tot en met 30 jaar actief. De financiële vergoeding is hun drijfveer; zij prostitueren zich dan ook vooral wanneer zij geld nodig hebben. Concrete aantallen en locaties zijn tijdens dit onderzoek niet gevonden.

Noten

1. Zo besteedden onder andere het RTL Nieuws (november 2008) en Netwerk (november 2009) aandacht aan hotelprostitutie.
2. Een bisnisbar geldt als een café waarvan bekend is dat klanten en prostituees elkaar daar ontmoeten.
3. In sommige gevallen fungeert een park ook als homo-ontmoetingsplaats.

Specifieke onderwerpen

- Misstanden in de prostitutiebranche
- Effecten van het sluiten van raambordelen

9 Misstanden in de prostitutiebranche

Onder misstanden wordt hier primair mensenhandel verstaan. Afgaande op de geregistreerde gegevens van de Amsterdamse politie worden jaarlijks rond de 37 zaken van mensenhandel geregistreerd. Bijna een kwart van de slachtoffers is in Nederland geboren. De slachtoffers uit Hongarije en Roemenië vormen respectievelijk de tweede en derde groep. Bij de 'overige' geboortelanden staan in X-pol landen genoemd als Polen, Thailand, China, Italië en Marokko.¹ Van een derde (32%) is de woonplaats niet geregistreerd dan wel niet bekend. Van het resterende deel woont 44 procent in Amsterdam en de rest (24%) woont in andere steden buiten Amsterdam, waaronder Zaanstad en Amstelveen. Jaarlijks houdt de politie ongeveer 40 verdachten van mensenhandel aan. De grootste groep is tussen de 25 en 32 jaar oud. Minimaal driekwart heeft een niet-Nederlandse achtergrond. Het merendeel woont in Amsterdam. De verdachten hebben een gevarieerd criminaliteitspatroon. Mensenhandel is daarvan slechts een klein deel.

In de interviews met respondenten, maar ook uit de registraties van de politie, komt een breed scala aan technieken en tactieken naar voren om vrouwen in de prostitutie te laten werken. Soms is de onvrijwilligheid evident, bijvoorbeeld wanneer fysiek geweld wordt toegepast. Hoewel dit volgens de respondenten zeker voorkomt, komt het psychische geweld en het ontbreken van alternatieven veel vaker voor. De mensenhandelaren en pooiers zijn ervan doordrongen dat fysiek geweld lichamelijke sporen kan achterlaten waarmee zowel de 'aantrekkelijkheid' van de prostituees minder wordt en dus minder inkomsten tot gevolg heeft als dat lichamelijke tekenen van geweld kritische vragen kan oproepen van de politie. Psychische druk kan zich uiten in allerlei varianten. Een daarvan is de constante controlemogelijkheid van de pooiers op het doen en laten van de prostituees.

Het blijkt zeer lastig om een totaalbeeld te geven van de mate van voorkomen van mensenhandel in de totale prostitutiebranche in Amsterdam. De reden is dat de prostituee en de pooier er alle belang bij hebben het verborgen te houden, en dat de geïnterviewde respondenten vanuit hun taakveld slechts een beperkt beeld hebben van een bepaalde sector. Een totaalbeeld ontbreekt derhalve. De schattingen van de geïnterviewde respondenten van het percentage gedwongen prostituees lopen uiteen van 10 tot 90 procent. Een percentage dat overeenkomt met de bevinding vanuit het Sneeponderzoek. De harde ondergrens is acht procent van de door het Scharlaken Koord (in met name het Wallengebied) bevraagde prostituees dat aangeeft gedwongen te worden.

Het onderzoek maakt duidelijk dat onderscheid gemaakt moet worden tussen de diverse prostitutiesectoren en groepen prostituees. Van de onderscheiden sectoren is de raamprostitutie volgens de respondenten het meest gevoelig voor mensenhandel. De raamprostitutie is bij uitstek geschikt voor de pooiers om toezicht te houden en controle uit te oefenen op de prostituees die letterlijk zichtbaar aan het werk zijn. Sinds het sluiten van een groot aantal raambordelen is het aantal zichtbare pooiers en hulpjes minder geworden, de controle en dwang worden echter nog steeds uitgeoefend. De mate waarin dat gestalte krijgt, kan variëren van fysiek geweld tot manipulatie, drang, bedreiging en intimidatie. Volgens de geïnterviewde respondenten van met name de politie en hulpverlening lijken binnen de raamprostitutie de gebieden van de Ruysdaelkade en de Singel het minst gevoelig voor gedwongen prostitutie. De Wallen daarentegen zijn volgens de respondenten zeer gevoelig. Op de Wallen is er vrijwel geen prostituee die zonder pooier werkt, althans dat zeggen de meeste van de geïnterviewde respondenten, zowel vanuit de hoek van politie en hulpverlening als de prostituees zelf.

Binnen de escortsector zou mensenhandel vooral te vinden zijn in het onvergunde deel en dan binnen het goedkoopste segment. Op basis van internetgegevens en interviews kunnen we stellen dat ongeveer tien procent van de bureaus onder de gangbare minimumprijs werkt. In dat segment zou sprake kunnen zijn van mensenhandel (naast andere misstanden als geen vergunning hebben en geen belasting betalen). Echter, ook in de vergunde escortsector kan sprake zijn van mensenhandel. Die is goed verborgen en lijkt vooral Oost-Europese prostituees te betreffen. Gedwongen prostitutie in clubs en privéhuizen lijkt geen probleem van grote omvang te zijn. Datzelfde lijkt te gelden voor de thuisprostitutie, hoewel hier het voorbehoud past van het zeer beperkte zicht van de respondenten op deze sector.

Kwetsbare groepen prostituees zijn de jonge Nederlandse vrouwen die in handen zijn gevallen van de zogenoemde loverboys. De jonge vrouwen hebben een gemankeerde achtergrond en vallen in handen van de loverboy die hen aanvankelijk aandacht en cadeaus geeft en hen later de prostitutie in manoeuvreert. De grootste groep prostituees die volgens de respondenten wordt gedwongen, is afkomstig uit met name de Oost-Europese landen Hongarije, Roemenië en Bulgarije. Sommigen werken in het thuisland al als prostituee, anderen niet. Gemeenschappelijke noemer is het vooruitzicht dat zij in Nederland veel geld kunnen verdienen. Het werken in de prostitutie is een manier om aan de armoede in het thuisland te ontsnappen. Zij gaan voornamelijk werken in het Wallengebied. Achter deze vaak jonge prostituees (net 18 jaar) zitten organisaties die alles regelen van de reis naar Nederland tot de papieren, het onderdak et cetera. Eenmaal in Nederland worden de vrouwen bedreigd, afgeperst en geïntimideerd door de pooiers. Ze mogen niet zelf beschikken over hun inkomsten, hun eigen tijd niet indelen en geen klanten weigeren. Een andere kwetsbare groep betreft de Afrikaanse jonge prostituees. Die groep is thans echter nauwelijks te vinden in Amsterdam. Van sommige Afrikaanse prostituees die melding maken van gedwongen prostitutie wordt vermoed dat zij misbruik maken van de B9-regeling en op die manier een verblijfsvergunning willen bemachtigen. Thaise en Chinese vrouwen werken tegen zeer lage lonen in massagesalons en verlenen seksuele diensten. De vraag is of hier sprake is van gedwongen prostitutie of dat de vrouwen heimelijk seksuele diensten verlenen om er wat bij te verdienen.

Bij de overige misstanden moet worden gedacht aan minderjarige prostituees en het niet-voldoen aan de regels en (vergunnings)voorschriften. Op basis van de door ons geraadpleegde informatiebronnen lijken minderjarige prostituees niet meer voor te komen in de Amsterdamse prostitutiebranche. Ook uit het recente jaarverslag van CoMensha blijkt het aantal minderjarige prostituees beperkt tot enkelingen.

Noten

1. Voor de volledigheid: in de categorie 'overige' geboortelanden staan in totaal 25 verschillende landen genoemd.

10 Effecten van het sluiten van raambordelen

In de nota 'Oud beroep, nieuw beleid' (2007) staat dat prostitutie gevoelig is voor criminaliteit, een criminogene branche. De gemeente Amsterdam wil op termijn af van die criminele infrastructuur en, teneinde de monocultuur te doorbreken, verloedering tegengaan en ruimte creëren voor hoogwaardige exploitatie en economische diversiteit. Binnen deze visie krijgt de reductie van het aantal raambordelen een nadrukkelijke plaats. Op termijn zouden er 239 ramen van de in totaal ongeveer 500 mogen overblijven. In totaal waren er ruim 509 raambordelen in Amsterdam, waarvan er inmiddels 102 zijn gesloten.¹ In dit hoofdstuk worden de effecten beschreven van het sluiten van de raambordelen in termen van eventuele verplaatsingen en gevolgen voor de prostituees. Hieronder staat een uitsplitsing naar de drie prostitutiegebieden.

Tabel 1 - Aantal (gesloten) ramen

Gebieden	Aantal ramen	Aantal gesloten ramen	Restant
Wallen	371	81	290
Singelgebied	95	21	74
Ruysdaelkade	43	0	43
Totaal	509	102	407

Bron: Stadsdeel Amsterdam Centrum, Sector Bouwen & Wonen en interview

De belangrijkste bevinding vanuit de gehouden interviews is dat de prostituees van wie 'hun' ramen zijn gesloten, blijven doorwerken als prostituee. De prostituees stoppen over het algemeen dus niet met het werk. Een uitzondering lijken de Dominicaanse prostituees te zijn die teruggaan naar hun geboorteland. De verdiensten vormen de belangrijkste drijfveer om als prostituee te blijven werken. Vrijwel niemand vindt het werk leuk, doet het voor de kick of om aandacht te krijgen. Daarnaast speelt mee dat veel prostituees geen of nauwelijks opleiding hebben gevolgd, waardoor hun kansen op de arbeidsmarkt klein zijn. De inkomsten uit de prostitutie zijn nodig om hun kosten voor levensonderhoud en/of van hun familie in het buitenland te betalen. Een deel van de bevinding dat de vrouwen blijven werken als prostituee is terug te voeren op het gedwongen karakter ervan. In het bijzonder vormen de prostituees uit Oost-Europa een risicogroep, zoals naar voren is gekomen in het vorige hoofdstuk.

Als de prostituees blijven werken in de prostitutie gebeurt dat meestal in de resterende raambordelen in Amsterdam. De raamprostituees zullen niet snel overstappen naar bijvoorbeeld een club of privéhuis; zij verliezen daarmee hun zelfstandigheid en een deel van hun inkomen dat ze zouden moeten afstaan aan de clubeigenaar. Er zijn echter wel verschillen te zien in de onderscheiden prostitutiegebieden (Singel, Wallen en Ruysdaelkade) en de prostituees die in die gebieden werkzaam zijn. Prostituees die in het Singelgebied werken, zullen bij voorkeur geen raam huren op de Wallen. Ze vinden dat ze er te koop staan voor al die toeristen. Dit geldt voor de wat oudere, vaak autochtone Nederlandse en Zuid-Amerikaanse prostituees. Op de Wallen werken andere prostituees, die bovendien onder de prijs werken, en er komt een ander type klanten. De prostituees die op de Wallen werken, zullen op hun beurt niet op de Ruysdaelkade willen werken, ook omdat dat gebied een eigen karakter heeft. Dat laat echter onverlet dat er prostituees in diverse gebieden in Amsterdam werken. Het gaat voornamelijk om gedwongen prostitutie.

Een klein aantal prostituees heeft een raam buiten Amsterdam gehuurd en/of doet dat nog steeds. Hoewel het als een algemene tendens beschouwd kan worden dat prostituees ook buiten Amsterdam werkzaam kunnen zijn, geldt dat een (onbekend) deel van de prostituees waarvan de ramen zijn gesloten op zoek zijn gegaan naar een werkplek achter een raam in een andere stad of gemeente. De (tijdelijke of gedeeltelijke) verplaatsing naar buiten Amsterdam die voor een deel van de prostituees opgaat, kan als direct gevolg van de sluiting worden gezien. De reden voor het zoeken van een werkplek buiten Amsterdam is echter niet zozeer gelegen in een mogelijke schaarste van het aantal ramen in de stad maar eerder in een zoektocht van de individuele prostituee naar een alternatieve werkplek waar zij zich prettig voelt. Een categorie prostituees wordt gedwongen om ook in andere steden te werken. Genoemde steden zijn Den Haag, Alkmaar, Utrecht en Groningen maar ook Belgische steden zoals Brussel en Antwerpen. Zij worden regelmatig gerouleerd door de pooiers (carrouselstelsel). Amsterdam is en blijft de voorkeursstad van veel prostituees, zo leren ook veel van de interviews met andere respondenten ons. Zowel klanten als de prostituees zelf associëren Amsterdam eerder met prostitutie dan een andere Nederlandse stad, de markt is daardoor in Amsterdam het aantrekkelijkst. De prostituees, maar ook de exploitanten die zijn gesproken, geven aan dat Amsterdam vooral ook interessant is omdat er naast de normale klandizie nergens zoveel toeristen komen; het is een gegarandeerde klandiziestroom die je in andere steden niet terugziet.

Voor de prostituees die zelfstandig en onafhankelijk achter het raam werken, lijkt het zeer onwaarschijnlijk dat zij vanwege sluiting van de ramen de switch naar een escortbureau maken. Raamprostitutie biedt de prostituees de meeste veiligheid (in relatie tot de klanten), de beste werkomstandigheden en levert het meeste geld op. Daarnaast tellen de zelfstandigheid en de vrijheid van het inplannen van werktijden voor hen in de keuze voor de raamprostitutie zwaar mee. Bij een escortbureau is niet alleen de zelfstandigheid minder maar is zeker ook de veiligheid veel minder gegarandeerd. Een overstap van de ramen naar een escortbureau is bij deze raamprostituees een reële optie voor de prostituees die worden gedwongen. De gedwongen prostituees zullen voornamelijk in de illegale escort werkzaam zijn. Op basis van de verrichte onderzoeksactiviteiten lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat dit geen verband houdt met sluiting van de raambordelen. Deze categorie slachtoffers wordt op alle mogelijke manieren uitgebuit; werken in een raambordeel of als illegale escort zijn in die zin inwisselbaar.

Voor raamprostituees met een vaste klandizie is het een optie om voor zichzelf te beginnen door klanten thuis of in een hotel te ontvangen. Echter, praktische problemen en bezwaren staan dit alternatief voor de ramen in de weg waardoor dit scenario volgens enkele sleutelinformanten en prostituees vrij onwaarschijnlijk is maar mogelijk bij een beperkte groep wel voorkomt. Grofweg zou daarbij een onderscheid gemaakt kunnen worden tussen prostituees die kiezen voor het beroep, volledig eigen baas zijn en geen risico's willen lopen versus prostituees die op minder zelfstandige en soms ook minder vrijwillige basis in de prostitutie werkzaam zijn. Voor een vrouw die beschikt over een eigen, vaste klandizie zal het voortzetten van haar diensten op andere plekken dan achter het raam een interessanter alternatief zijn als haar raam wordt gesloten. Mogelijk dat dit geldt voor de autochtone, wat oudere Nederlandse prostituees die ook te maken hebben met een forse concurrentie van de Oost-Europese prostituees. Dat maakt dat de overstap van het raam naar een zelfstandige werkwijze via 06-advertenties een reëel scenario is voor een deel van de prostituees. De prostituees die worden gedwongen en vanwege sluiting van de ramen op zoek zijn naar een andere werkplek kunnen samen met of op aandringen van hun pooier kiezen om 'voor zichzelf te beginnen' en via 06-advertenties op afspraak te werken. Wordt er op deze wijze wel door de pooier bemiddeld dan spreken we eerder van een (illegale) vorm van escort. Een praktisch probleem daarnaast is dat de prostituees moeten kunnen beschikken over een werkplek. Een hotel-

kamer is dan optie. Een directe relatie tussen de sluiting van de ramen en de geopperde toename van de hotelprostitutie is niet te leggen want deze ontwikkeling was al langere tijd gaande.

Naast het voorkomen van verplaatsingseffecten is tevens nagegaan welke andere gevolgen de sluiting van de raambordelen heeft voor de prostituees in kwestie. Voor de prostituees is deze ontwikkeling minder gunstig in termen van hogere huurprijzen en minder zeggenschap over de wijze waarop ze willen werken en andere arbeidsomstandigheden. De macht van de exploitant lijkt door het geringere aantal ramen te zijn vergroot ten koste van de positie van de prostituee.

Noten

1. De peildatum is september 2009.

Tot slot

Dit onderzoek naar de prostitutiebranche maakt duidelijk dat regulering absoluut noodzakelijk is om misstanden te bestrijden. De vraag is of het huidige maatregelenpakket voldoende is. Prostitutie mag een gelegaliseerd beroep zijn sinds 2000; misstanden komen nog steeds voor. En onder bepaalde groepen prostituees in grote mate. Juridische formaliteiten en procedures worden soms gebruikt om uitbuiting van prostituees te versluieren. De schone schijn bestaat nog steeds. Dit maatschappelijke probleem vraagt om een brede inzet van alle relevante actoren, nationaal en internationaal.

Het onderzoek laat tevens zien dat het internet ruimschoots de mogelijkheden biedt voor het aanbieden van seksuele diensten en dat dat medium door veel prostituees wordt gebruikt. De trend dat de meer traditionele vormen van vergunde prostitutie (raam, clubs en privéhuizen) steeds meer terrein verliezen, zal zich vermoedelijk de komende jaren doorzetten. Allerlei vormen van thuisprostitutie, eventueel gecombineerd met escortservice, zullen daarentegen toenemen door het gemak van het online adverteren en de immer blijvende vraag naar betaalde seks. Deze ontwikkeling vraagt om een anticiperende overheid die zowel de veiligheid en gezondheid van de prostituees kan waarborgen als de prostitutiebranche verder kan professionaliseren teneinde het beroep van prostituee minder kwetsbaar te maken.

Geraadpleegde literatuur

Altink, S. & Bokelman, S. (2006). *Rechten van prostituees Een rapportage over de waarnemingen van De Rode Draad in het Nederlandse prostitutieveld, ruim vijf jaar na de opheffing van het algemeen bordeelverbod, en een pleidooi voor een Kaderwet voor de prostitutie (Prostitutiewet)*. Amsterdam, Stichting De Rode Draad.

Biesma, S., R. van der Stoep, H. Naayer & B. Bieleman (2006). *Verboden Bordelen. Evaluatie opheffing bordeelverbod: niet-legale prostitutie*. Groningen, IntraVal.

Eysink Smeets, M.W.B., L. van Lier, R. Römkens, M. Egelkamp & J. van Ditzhuijzen (2007). *Escort in Amsterdam Revisited. Een beeld van de Amsterdamse escortbranche anno 2007*. Amsterdam, Marnix Eysink Smeets bv.

Flight, S., Heerwaarden, Y. van & Lugtmeijer, E. (2003). *Evaluatie Toppelzone Theemsweg Amsterdam 2003. Effect extra beheersmaatregelen*. Amsterdam, DSP-groep.

Korf, D.J., E. van Vliet, J. Knotter & M. Wouters (2005). *Tippelen na de zone. Straat-prostitutie en verborgen prostitutie in Amsterdam*. Amsterdam, Rozenberg Publishers.

Wijk, A.Ph. van, Leiden, I. van & Ferwerda, H.B. (2009). *Weg achter het raam? De eerste resultaten van een onderzoek naar de effecten van sluiting van de raambordelen in Amsterdam op de raamprostituees*. Arnhem, Bureau Beke.

Rijkade 84
6811 HD Arnhem
tel 026 - 443 86 19
fax 026 - 442 28 12

info@beke.nl
www.beke.nl